

Mario Giordano

Terra di Sicilia

De vrouwen van de familie Carbonaro

Vertaald uit het Duits door Olga Groenewoud

A.W. Bruna Uitgevers

PINA, ANNA, MARIA

Drie vrouwen verwachten mij in het huis van de tijd, in een stoffige *salotto* ergens tussen verleden en toekomst. Ze zitten naast elkaar op een bank, mijn overgrootmoeder Pina, mijn oma Anna en tante Maria. *Nonna* Anna en *zia* Maria zien er nog precies zo uit als ik me hen herinner: stralend en monter, met een opgewektheid die hen verwarmt als een inwendig licht dat door geen leed gedooft kan worden. Mijn overgrootmoeder Pina Carbonaro daarentegen ken ik alleen uit anekdotes van mijn vader en van de honderden familiefoto's die de geschiedenis van mijn familie vertellen, als onbetrouwbare getuigen die vooral geen gedoe willen. Ik schat Pina begin veertig. Ze is klein, piepklein eigenlijk, maar zoals ze daar tegenover me zit in haar zwarte mantel met bontkraag en ouderwetse hoed komt ze streng en intimiderend over. Totdat ik zie dat ze steeds over het stompje van haar vinger wrijft. Ook geesten hebben niet vaak de gelegenheid voor een ontmoeting in het huis van de tijd.

Ik weet waar ik ben, maar niet hoe ik hier terecht ben gekomen. Dat doet er ook niet toe. Zolang ik erover kan vertellen, is het reëel. Overal ligt stof; een dikke laag bedekt de vloer en het meubilair, rondt scherpe kanten en herinneringen af, dempt de slag van een angstig hart. In het trage Siciliaanse namiddaglicht dat door de luxaflex naar binnen

valt, wordt het een sluier die nooit wordt opgelicht.

De salotto is kleiner dan hij op de zwart-witfoto's in het album van mijn ouders lijkt. Misschien komt dat door de geplooid gordijnen met franjes en kwastjes die de hele kamer insnoeren. Ik sta op een gebarsten tegelvloer met jugendstilornamenten van geglazuurde Siciliaanse *cotto*, de muren zijn beschilderd met jugendstilmotieven: erotische taferelen met nimfen en jonge knapen. Het meubilair is daarentegen donker en zwaar, alsof het gemaakt is voor cyclopen. Een pompeuze ronde eettafel van gepolijst notenhout. Enorme fauteuils, met groen en goud brokaat bekleed, staan wijdbeens op hun leeuwenpoten als oud geworden dandy's. Bij elke stap klinkt vanuit een vitrine het gerinkel van een hele menagerie van muranosnuijerijen, Beierse bierpullen en mokkakopjes van het fijnste porselein, alsof ze met elkaar fluisteren.

Ik weet waar ik ben. Mijn vader, Toni Carbonaro, heeft me vaak verteld over het huis van zijn grootvader aan de Corso Sicilia in Catania met de geesten, de dertig kamers en de zalen, in het hart van de stad, op de plek waar ze later de betonnen kolos van de Banco di Sicilia in het hart van de stad hebben geramd.

Mijn overgrootmoeder, mijn oma en mijn tante zitten tegenover mij, dicht op elkaar op een bank met leeuwenpoten televisie te kijken. Want voor hen, op een keukenkrukje, staat een oud zwart-wittoestel waarop een muziekprogramma van de Rai uit de jaren zeventig te zien is. Celentano en Raffaella Carrà zingen 'Prisencolinensinainciusol', een rocknummer in een verzonnen Amerikaans brabbeldialect. Ze dansen als waren ze goden van een vriendelijker universum, het nummer zelf is even bizar als briljant. Mijn vader, Toni Carbonaro, kende het uit zijn hoofd en gaf het bij elke, maar dan ook echt elke gelegenheid ten beste. Het is een van mijn

eerste en laatste herinneringen aan hem. Mijn keel knijpt samen, tranen schieten in mijn ogen, maar ik kan niet wegkijken.

‘Wat zingen ze nou toch?’ vraagt mijn overgrootmoeder.

‘Dat is Engels, nonna,’ zegt tante Maria.

Ze spreken alle drie Italiaans, maar ik kan hen goed verstaan. Als het nummer is afgelopen, glimlacht mijn oma naar me.

‘Wil je het alsjeblieft uitzetten, *tesoro*?’

Ik kan de uitknop niet meteen vinden, maar dan sterft de televisie met een elektrische zucht weg.

‘Is dat de zoon van Toni?’

‘Ja, *mamma*,’ zegt nonna Anna tegen haar schoonmoeder.

‘Waarom ziet hij eruit als een *bracciante*?’

‘Dat is tegenwoordig mode, nonna,’ legt tante Maria uit.

‘Moet dat mode voorstellen, dat ze eruitzien als landarbeiders? Heeft hij geen pak en stropdas? En wat zijn dat voor schoenen?’

Ik draag mijn leven lang al sportschoenen, spijkerbroek, een shirt en een jasje, maar nu geneer ik me daar voor het eerst voor.

‘Moet ik weer weggaan?’

‘Pak een stoel, *tesoro*,’ zegt mijn nonna. ‘We hebben niet veel tijd en we willen met je praten.’

Er dwarrelt stof op als ik een van de fauteuils aanschuif.

‘Je hoeft niet bang te zijn.’

‘Ben ik ook niet.’

Mijn overgrootmoeder kijkt me streng aan.

‘Je vertelt verhalen,’ begint tante Maria. ‘Over de familie. Over je overgrootvader.’

‘Het meeste is verzonnen,’ mompel ik alsof ik mezelf moet verdedigen.

‘Dat heb je van je vader,’ zegt nonna Anna mild.

‘Allemaal leugens,’ zegt Pina.

Ik wil bezwaar maken, maar zia Maria steekt haar hand op en draait zich naar haar moeder om.

‘Weet je nog dat Toni in de schuilkelder dat verhaal over de Grote Ossobuki vertelde, telkens weer?’

Mijn oma knikt. ‘Hij heeft ons aan het jodelen gekregen.’
Ze grinniken.

‘Ssst!’ sist mijn overgrootmoeder en de andere twee zwijgen. Dan richt ze zich tot mij.

‘Heb je geen vak geleerd?’

Ik schud mijn hoofd. Mijn overgrootmoeder zucht.

‘Hoeveel is zestien procent van zevenhonderdvijftig?’

‘Geen idee,’ stamel ik.

‘Doe een beetje je best.’

Ik worstel met de hoofdrekening. Het liedje spookt de hele tijd nog door mijn hoofd.

Ai ai smai senflecs

Eni go for doing

Peso ai

Prisencoli

Nensinainciusol

Ol rait.

Ik ken de tekst uit mijn hoofd sinds ik elf was. Duizend namen, gezichten en verjaardagen ben ik vergeten, en ook hoe je een breuk vereenvoudigt, maar dit nummer nooit. Vanwege dit lied, dat een wereld creëert waarin troost niet enkel een belofte is, wilde ik over mijn familie vertellen.

‘Honderdtwintig?’

‘Geen benul van rekenen, maar hij wil wel verhalen vertellen.’

Ik kom ongemakkelijk overeind. ‘Ik wil nu gaan.’

‘Ssst!’ sist mijn tante Maria nu en ik plof weer terug in de stoel.

‘Wat willen jullie van mij?’

Nonna Anna zit nog altijd naar me te glimlachen, warm als de meizon.

‘We willen je aanmoedigen.’

Mijn overgrootmoeder wrijft over het stompje van haar vinger. ‘We willen dat je ons niet vergeet,’ zegt ze. ‘We zijn al te vaak vergeten.’

Ik weet waar ik ben. Dit is het huis van de tijd, de plek waar verleden en toekomst samensmelten. In de kamers, zalen, slaapkamers en nissen zitten de geesten van een voorbije eeuw, ze fluisteren elkaar dingen toe en ronden de scherpe hoeken af. Op een dag zal ik een van hen zijn, of misschien ben ik dat al. De drie vrouwen tegenover me zijn mijn familie. Ik ben hier om naar hen te luisteren.

PINA CARBONARO

Giardini Naxos, Sicilië 1896

Van de drieëntwintig kinderen die ik ter wereld heb gebracht, overleefden er zes, maar ik hield alleen van de anderen. Ze heetten Salvatore, Antonino, Maria, Rosaria of Ignazio. Er waren cyclopen bij, sirenen met een vissenstaart, faunen, elfen en doorzichtige hermafrodieten die uit melk en mist leken te bestaan. Stuk voor stuk waren ze te broos of te vreemd voor deze wereld. Na een week verdwenen ze gewoon weer, geruisloos en zonder te klagen, alsof ze zich vergist hadden in de deur. Het enige wat er van hen overbleef waren hun namen, want als een kind stierf, gaf ik het volgende altijd diens naam. Dat zijn we altijd blijven doen. Maar zelfs die namen hielpen me niet om van mijn overlevende kinderen te houden. In elk geval niet zoals een moeder van haar kinderen hoort te houden.

Sinds mijn twaalfde wilde ik al kinderen, veel kinderen. Een heel volk wilde ik stichten, maar het werd uiteindelijk alleen een gezin. Toen ik twaalf was, was ik een kind zonder jeugd. Een meisje dat nooit lachte en dat twee schaduwen wierp. Want net als alle vrouwen in de familie Carbonaro, ben ook ik een afstammeling van nimfen en sirenen.

Toen we lang geleden onze door de bruisende zee omringde rotsen en kristallen bronnen verlieten om onze intrek te nemen in de hutten van vissers en herders, deden we

dat omdat ons was beloofd dat ze naar ons zouden luisteren. En we werden bedrogen, keer op keer. Wat we ook wilden, de mannen zeiden: dat mag jij niet, dat kun jij niet, geloof me, dat wil je zelf ook helemaal niet. *E basta*. Van de nimfen en sirenen van Sicilië bleef enkel een schaduw over, alleen zichtbaar voor ons vrouwen. Het is de schaduw van een melkachtige tussenwereld waarnaar we ons hele leven verlangen. Een onopvallende metgezel, zelden meer dan een bleek soort wolkenveld, uitgewasemd door een sterrende zon. Maar eenmaal uitgeponst door het licht van een Siciliaanse augustusnamiddag wekt het ongenoegen en jaloezie bij de andere vrouwen.

Het Italië waarin ik aan het einde van een vreugdeloze eeuw opgroeide, was een achtergebleven boerenland. Terwijl de van hun macht beroofde Siciliaanse vorsten in hun barokke paleizen zaten te kaarten, crepeerde de plattelandsbevolking als vee van honger, tyfus, malaria of cholera. Honderdduizenden trokken naar het noorden of meteen maar naar Amerika.

Mijzelf is de armoede bespaard gebleven. Ik groeide op in een prachtige stadsvilla die ooit had toebehoord aan een adellijke familie uit Giardini, totdat mijn vader hen met behulp van fraude en dreigementen zo goed als onteigende. Mijn vader was *dottore* Passalacqua, iedereen kende hem. Een joviale man met een aangename stem en boerse handen als kolenschoppen. Met embonpoint, snor en kleine vossenogjes die nooit meelachten. Een man die graag doodde. Na de *risorgimento*, toen Italië de adellijke overheersing had afgeschud en zich had ontwikkeld tot een onafhankelijke natiestaat, pikte hij hectare na hectare al het land in, van Letojanni tot aan Fiumefreddo. Goed, vruchtbaar land, citroen-, sinaasappel- en mandarijntuinen zo ver het oog reikte. Mijn vader en zijn soortgenoten waren als

giftige hars die naar buiten sijpelde uit de scheuren die veroorzaakt waren door de val van de adel. Opportunisten, gelukzoekers, piraten, zonder enige scrupules, onverzadigbaar. Ze beschouwden de jonge Italiaanse natiestaat als hun vijand en ze lieten regelmatig mensen verdwijnen.

Ik was dottore Passalacqua's enige kind en ik bewonderde hem mateloos. Ik hield meer van hem dan van mijn moeder. Daar schaamde ik me niet voor, want *papà* was sterk en mamma was zwak. Zelfs als hij enkel in zijn hemd voor de spiegel stond en zijn scheermes aan een leren riem sleep, bewonderde ik hem. De manier waarop hij heel nauwgezet over zijn wang schraapte, zijn neus ophield en vertelde over de oorlog, hoe hij en de garibaldisten de adellijke bloedzuigers hadden verdreven. 'Tsjak, kop eraf!' riep hij en hij lachte. 'Pief, paf en de baron werd uit de boom geknald!'

Terwijl mamma onder de wereld gebukt ging, had papà de leiding over het land en de arbeiders. Terwijl hij citroenen, sinaasappels en mandarijnen liet groeien, klaagde mamma over het leven en kwijnde weg. Ik schaamde me vanwege die aftakeling en wat er in het dorp over haar werd gefluisterd. Destijds besepte ik niet dat de mensen op die manier hun haat tegen mijn vader probeerden af te reageren.

Mamma was een broze vrouw, alsof ze van geschaafd ijs gemaakt was. Elke ontmoeting putte haar uit, één verkeerde beweging en ze kon versplinteren. Het kostte haar al haar kracht om bij het boodschappen doen in het dorp te glimlachen. En dus stopte ook ik met glimlachen zodat ze niet zou versplinteren. Tegenover kinderen gedroeg mamma zich ronduit verlegen. Alleen op de zeldzame avonden dat mijn ouders gasten en bepaalde hooggeplaatste personen ontvingen, bloeide ze op en zag ze eruit als een sprookjesprinses. Dan maakte ze grapjes, kuste handen en nam

complimentjes in ontvangst van jonge heren, en ik hoorde haar tot mijn verbazing ongedwongen over literatuur, politiek en wat niet al kletsen. Dit tot grote woede van mijn vader, die haar elke keer weer nog diezelfde avond bont en blauw sloeg.

Zelf voelde ik me daarentegen door mijn vader geliefd zoals geen enkele dochter ooit eerder, en dat verzoende me met mijn wegwijnende moeder en mijn eenzaamheid. Vriendinnetjes had ik niet, omdat iedereen bang was voor mijn vader. Ik zag mensen mijn vaders hand kussen terwijl ze bijna in hun broek scheten. Ik begreep destijds niet waarom, maar dat kon me ook niet schelen.

Alleen als ik papà in de slaapkamer hoorde grommen en mamma hoorde jammeren, vluchtte ik naar mijn kamer en hield mijn oren dicht. Totdat papà bij mijn bed kwam zitten, mijn bezwete haren streelde, me met koosnaampjes aansprak en uitlegde dat mamma weer eens hysterisch was geweest en hij haar alleen maar had genezen, dat moest ik wel begrijpen.

Ik begreep dat vrouwen van alles níét mochten zijn en vooral niet hysterisch. Als mamma weer eens 'hysterisch' was geweest en papà haar 'genezen' had, bracht ze de dagen daarop in een verduisterde kamer door en liet zich door mij voeren als een klein kind. Haar kleine, ineengedoken figuur op het bed leek me net zo breekbaar en doorzichtig als de vogels van muranoglas in de vitrine in de salotto, die bij elke stap die vader zette verontwaardigd rinkelden. Toch stamde mamma af van najaden en tempeliers; zelfs in het donker glansde haar huid als rijpe olijven. Haar haar vloei-de net zo licht en fijn als dat van haar Normandische voorvaderen, die duizend jaar eerder uitdagende kastelen op onze Siciliaanse grond hadden neergekwakt, die ze vervolgens, zogezegd bij wijze van compensatie, vanbinnen lieten

opbloeien met oosterse mozaïeken en waterpartijen. Met mijn moeder creëerden de goden een speeltje naar hun evenbeeld, zo verfijnd dat het de harten van de mensen zou verscheuren, om vervolgens in hun handen klappend toe te kijken als iemand hun creatie kapotmaakte.

Die taak was mijn vader toebedeeld. Al het magische op deze wereld was voor hem slechts ‘hysterie’. De getijden van het hart en gelukkige toevalligheden boezemden hem net zoveel afkeer in als de honderden abcessen die hij als jonge arts had moeten doorprikken en die vervolgens steeds verder ontstoken raakten, totdat hij uiteindelijk toch moest amputeren. Wat hij overigens ook veel liever deed.

Mijn vader kende maar één god en zijn naam was *roba*. Spullen. Bezit. Daar vielen mensen ook onder. En om dicht bij zijn god te zijn, verzamelde mijn vader zoveel roba als hij maar kon. Verzet werd geamputeerd, hysterie gebroken. Dat was waar hij van hield: bezitten en breken.

Toen ik twaalf was, kon ik alleen maar in het donker het verdriet uit het vervilte haar van mijn brekende moeder borstelen.

‘Belooft me dat je me zult vinden als ik verdwijnt,’ fluisterde ze met een stem die al klonk als stof.

‘Ik wil niet dat je verdwijnt, mamma.’

Ik zei het zo dapper als ik maar kon, zo dapper dat het kortaf klonk.

‘Maar ik ben al bijna verdwenen, *gioia*. Nog even en hij zal genoeg van me hebben. Dan moet jij me vinden, belooft het me.’

‘Ik wil niet dat je verdwijnt.’

‘Jij bent een deel van mij. Belooft het me!’

‘Nee. Ik wil niet dat je verdwijnt.’

De schoonheid van mijn moeder beschaamde me. Als ik naar mezelf keek in de spiegel zag ik alleen botten met boe-

renhanden en een gevoelige lichte huid. Ik verbrandde altijd in de zon, moest mijn huid in de zomer bedekken en hoeden dragen. Ik haatte de zon. Ik vond dat ik waterige ogen had en een te grote Scandinavische neus. Als ik dan tenminste ook lang en blond was geweest, dacht ik somber, maar ik was juist klein en had het borstelige donkere haar van mijn vader. Mijn hele lichaam boezemde afkeer bij mij in en toch wekte dat al verlangen op.

Op mijn twaalfde had ik slechts een vaag idee van verlangen. Meestal voelde ik me gewoon eenzaam en wilde niets liever dan een vriendin met wie ik boeken en geheimen kon delen. Maar boeken en vriendinnen waren nu juist de enige dingen die mijn vader me niet gaf. Voor mijn verjaardag nodigde hij wel kinderen uit het dorp uit, maar die stortten zich alleen maar zwiingend op de taart. De honger van de kinderen gaf me een onaangenaam gevoel.

Allemaal hadden ze honger. De kinderen op school en op straat stierven vroegtijdig aan van alles en nog wat; honger, geïnfecteerde snijwondjes, verkoudheid of wormen. De dood was alomtegenwoordig. Omdat ik zelf niet veel om eten gaf, deelde ik het een tijdje stiekem op school uit om zo vriendinnetjes te maken, totdat mijn vader dat verbood.

‘Ze moeten bang voor je zijn. Als je hen voert, zullen ze je alleen maar verachten.’

En bang waren ze. Zelfs de jongens, die de andere meisjes op alle mogelijke manieren pestten, lieten mij met rust. Op een keer, toen ik tien was, redde ik Grazia Barbagallo van drie oudere jongens die op het punt stonden haar kleren uit te trekken terwijl ze haar bespuugden en een hoer noemden. Toen ik tussenbeide kwam, renden ze weg. Ik was destijds graag bevriend geweest met Grazia Barbagallo, omdat ze slim was en vaak door de leraren werd berispt vanwege haar opstandigheid. Grazia was totaal ontredderd en ik

hielp haar met haar gescheurde en bevlekte jurk, totdat ze me herkende en doodsbang wegrende. In plaats van me met haar vriendschap te bedanken, verstopte ze zich daarna voor me, alsof zelfs een verkrachting minder erg was dan mijn vriendschap.

Ik kende de geruchten over mijn vader, iedereen kende die. Over de putten vol botten en lijken. Over mensen die verdwenen. Over de smid Tumino, die op klaarlichte dag door het hoofd was geschoten, net als Pino Occhipinti en Tano Schillaci. Niemand sprak erover, maar de kinderen mompelden de namen tegen elkaar alsof ze woordjes aan het leren waren. Vito Scuzzulato, Francesco Stracuzzi, Pippo Falconi, Nino Carnazzo, Placido Cassia. Doodgeschoten, gewurgd, doodgeslagen, de keel doorgesneden, door honden verscheurd. De kinderen fluisterden over grote bloedplassen alsof ze zo hun moed wilden bewijzen. En daarbij wierpen ze telkens weer steelse blikken op mij, Pina Passalacqua, de dochter van de *padrone*.

Mijn jeugd was kort en grauw. De goden hadden andere plannen met mij. Ze spelen graag, de goden, het zijn net kinderen. Als ze zich beginnen te vervelen, breken ze de poten van hun favoriete speeltje zodat het niet weg kan lopen. Toen ik twaalf werd, kwelden ze me met hevige menstratiekrampen.

De pijnen kondigden zich aan met misselijkheid en een vertroebeling van mijn zicht en sloegen dan zo genadeloos toe dat ik elke keer kreunend in elkaar zakte. Ik bloedde heel sterk en smeekte mamma om niet naar school te hoeven. Soms kon ik midden onder de les alleen maar jammerend toekijken hoe mijn leven uit me wegvloede en mijn jurk rood kleurde. Ik werd door duivels bezeten, alles deed pijn, zelfs de wind in mijn haar, elk geluidje, zelfs het licht. En dus trok ik me, net als mamma, terug in mijn verduis-

terde kamer en wilde alleen nog maar dood. Mamma legde me zo zacht als een voorjaarsbui uit dat de goden ons met deze pijn straffen omdat we weer niet zwanger waren geworden. Maar de pijn bracht ons niet dichterbij elkaar, ik haatte haar alleen maar vanwege de vloek van mijn maandelijkse vagevuur. Mamma was zwak, papà was sterk. Ik hoopte dat het beter zou worden als ik zo ver mogelijk bij haar uit de buurt bleef. Dus vroeg ik papà om me mee te nemen naar het platteland.

Het landgoed van mijn vader lag midden tussen de citroenplantages, die 'tuinen' werden genoemd. In werkelijkheid waren het inferno's waar braccianti en *carusi* twaalf uur per dag werden uitgebuit en in de verzengende hitte gebukt de aarde moesten hakken, de bomen water moesten geven en bemesten, en dan 's nachts ook nog met blauwzuurgassen ongedierte moesten bestrijden. Citroenen, sinaasappels, mandarijnen, pomeransen. Elk jaar kocht of stal mijn vader nieuw land, want met de komst van betrouwbare spoorwegverbindingen naar het noorden werd hij rijker en machtiger.

Het honderd jaar oude landhuis had ooit aan dezelfde aristocratische familie toebehoord als ons palazzo in Giardini en werd destijds alleen tijdens de oogst door de baron bewoond. Om de een of andere reden gaf mijn vader er echter de voorkeur aan boven het representatieve stadspaleis. Misschien omdat het betoverend gelegen was tussen palmbomen en pijnbomen midden tussen de rijen citroenbomen, daar waar in paradijselijke tijden nimfen en faunen elkaar ontmoetten voor hun nachtelijke dansen. Maar waarschijnlijk eerder omdat mijn vader, dottore Passalacqua, graag toekeek hoe zijn rijkdom groeide en de braccianti zwoegden. En nog waarschijnlijker omdat hij daar ongestoord met de vrouwen en dochters van zijn arbeiders kon doen en laten wat hij wilde.

Wat mij aan het landhuis beviel, was dat het vol boeken stond en er bijna alleen maar mannen rondliepen, die mijn tweede schaduw niet konden zien. Mannen, beweging en lawaai waren alomtegenwoordig. De pachters en deelpachters, de opzichters, boekhouders, tussenhandelaren en buitenlandse inkopers denderden door het huis alsof de wereld van hen was. Als ze me zagen, likten ze hun lippen af. De weinige vrouwen bleven zo onzichtbaar mogelijk in de keuken. Papà zetelde als een vorst op de eerste verdieping en controleerde de boeken. De mannen kusten zijn handen, geld werd in dikke pakken op zijn tafel gesmeten en aan de kluis gevoerd.

‘Mag ik het tellen?’

‘Nee, gioia, je bederft alleen maar je ogen.’

‘Maar ik kan goed tellen.’

‘Zeur niet zo. Dit zijn mannezaken.’

Interessante dingen waren altijd mannezaken. Als de mannen praatten, dan schreeuwden ze. Ze schreeuwden allemaal. Ze zweetten en stonken allemaal. Ze rookten allemaal. Ze spuugden allemaal. Ze staarden me allemaal aan als ik langs de citroenbomen liep. De mannen waren slaven van de bomen. Voor elke activiteit waren gespecialiseerde arbeiders nodig, met benamingen die afkomstig leken uit een Arabisch toverboek. Om in het ritme te blijven zongen de *zappaturi* tijdens het hakken, het klonk als pijnkreten. Om de paar meter stonden ze even op om op adem te komen, totdat de *caposquadra* hen weer aanspoorde. Soms ontstond er uit het niets ruzie en gingen twee braccianti elkaar te lijf met de *zappa*. Korte uitbarstingen van brute kracht, als een wervelwind rond het middaguur. Soms werd iemand gebeten door een schorpioen of raakte zo ernstig gewond dat hij moest worden afgevoerd en nooit meer terugkwam. Overal wachtte de dood. De mannen zwegen of

schreeuwden. Ze hakten, ze bemestten, ze sproeiden, ze oogstten. Ze vloekten, zongen en stierven. Zelfs 's nachts, als het koel genoeg was, hoorde je altijd wel ergens braccianti die bezig waren een boom onder een dekzeil uit te roken tegen het ongedierte. De geur van bittere amandelen zweefde boven het land als de vlag van een spookvolk dat soms, als ze niet voorzichtig genoeg waren, een van de arbeiders meenam.

De mannen waren zo rauw als de zon, zo versteend als het land, zo knoestig en gebukt als de bomen. Ze rookten, stonken, gromden en zongen. Ik vond hen net cyclopen, met zussen en dochters wier onschuld heilig voor hen was, maar die mij desondanks ter plekke zouden hebben verkracht als de angst voor de padrone hen niet had weerhouden. Ik gruwde van de gretigheid van mannen, maar ik vond het prettig om de dochter van een gevreesde padrone te zijn.

In de tijdschriften van mijn moeder had ik gelezen over wonderbaarlijke uitvindingen die destijds overal ter wereld werden gedaan. Over steden die 's nachts fonkelden als kristallen, over bioscopen, over mannen die vlogen en vrouwen die in auto's reden. Maar heel weinig hiervan bereikte Sicilië. Alleen als ik op zondag met mijn ouders naar Taormina reed, zag ik de buitenlanders met hun auto's en grammofoons, als een bewijs dat de tijdschriften niet logen. Het landhuis van mijn vader leek mij daarentegen steeds meer op het hol van een cycloop, waar ik werd vetgemest tot ik kon worden opgegeten.

In Giardini en op zondag bij de mis in Taormina droeg papà altijd een lichtgekleurd pak en liep hij er geschoren en geparfumeerd bij; een heer, een *gentiluomo*. Maar op het platteland, tussen de citroenen en de mannen, liet hij zich gaan. Daar liep hij rond in zijn hemd, scheerde zich niet en

als hij me omhelsde, stonk hij naar zweet, urine en de honden waarmee hij door de tuinen zwierf om zich te verlustigen in hun woede zodra ze een bracciante roken.

En dan de nachtelijke geluiden vanuit de slaapkamer. De vrouwen waren altijd jong en glipten voor zonsopgang weer naar buiten. Ik kende hen en wist wie hun verloofden en echtgenoten waren. Op mijn twaalfde had ik niet meer dan een vaag idee van wat mijn vader met de vrouwen deed. Maar ik kreeg er een voorproefje van toen hij me op een avond bij zich op schoot nam en me begon te strelen.

‘Wat ben je mooi geworden, gioia.’

Hij zweette, zijn adem stonk naar rook en maagzuur, zijn handen tastten over mijn benen en borst, precies daar waar het zo gevoelig was dat ik ineenkromp.

‘Zit stil. Het doet geen pijn.’

Ik probeerde mijn borst met mijn armen te beschermen, maar mijn vader ging gewoon door, alleen nog wat ruwer.

‘Alleen je handen, die zijn niet zo mooi. Die heb je van je moeder, niet van mij.’

Ik keek naar mijn handen als waren het vreemde voorwerpen waarvan ik nog maar net had ontdekt dat ik ze had.

‘Wat is daarmee?’

‘Ze zijn knobbelig als de handen van een arbeidster. Je moet jezelf beter verzorgen, begrijp je? Zit stil.’

Hij bleef me de hele tijd strelen. Ik verstarde, verborg mijn handen.

‘Hou op met huilen, het is niets ergs. Ik ben toch je papà? Dan hou je toch van mij, of niet?’

‘Ja, papà.’

‘Laat het me zien dan.’

Al snel ging het elke dag zo. Om mijn vader te ontlopen dook ik onder bij mijn moeder in Giardini, maar papà nam me als een weggelopen kat weer mee terug naar het platte-

land. De volgende keer deed hij zijn broek open en wilde dat ik hem zou aanraken.

‘Vooruit, schiet op. Laat me maar eens zien hoeveel je van mij houdt.’

Hij pakte mijn hand. Zijn geslacht was gerimpeld en zat vol haar en stonk. Zodra ik het aanraakte, begon het traag te bewegen, alsof het een nare droom had.

‘Je liegt,’ zei mamma hees toen ik het haar in tranen vertelde. ‘Je vader houdt van je, hij zou je nooit pijn doen.’

‘Alsjeblieft, zeg hem dat hij ermee op moet houden.’

Mamma kreunde en draaide zich om. ‘Dat kan ik niet. Dat kan niemand.’

‘Alsjeblieft, mamma!’

‘Waarom kwel je me zo? Maak je vader niet boos, dan gebeurt er ook niks, begrijp je?’

En daarmee trok ze zich weer terug in haar verdriet en liet me aan mijn lot over.

Ik was twaalf, hoe kon ik mijn verdriet anders oplossen dan door mijn lichaam de schuld te geven? Als de walging me te veel werd, krabde ik mezelf met een glasscherf, omdat de pijn voor een korte verlossing zorgde. Tot papà de wonden opmerkte en zo kwaad werd dat zijn geslacht hard opzwol. Toen wist ik wat mamma had bedoeld. Toen versteende ik alleen nog maar en wachtte tot mijn kindertijd – of beter nog: mijn leven – eindelijk voorbij zou zijn. Toen hield ik op mijn vader te bewonderen.

Op mijn twaalfde wist ik al dat ik als Siciliaanse geen rechten had. Dat ik altijd een man nodig zou hebben, dat ik moest trouwen en moeder moest worden, iets anders kenden we niet. Alleenstaande vrouwen waren volgens de wet weliswaar *padrona di sè stesso*, meesteres over zichzelf, maar in de ogen van de mensen stonden ze op één lijn met hoeren en kreupelen.